

De Heraut

door de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het auteursrecht.

Zondag 6 Juni 1920. N°. 2211.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 58-60, te Amsterdam. Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.50 bij vooruitbetaling voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 7.20 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.15. Advertentie: van 1 tot 5 regels f 1.35, met inbegrip van bewijnsnummer, voor elken regel meer f —.25. Aanvragen en vermelding van leefgegevens f —.12 per regel.

Van de Kerk.

LV.

Doch gijert naar de beste gaven; en ik wijs u eenen weg, die nog uitnemender is. I Cor. XII:31.

Op Canada moet even nader afzonderlijk ingegaan, niet alsof het op zichzelf voor ons van zoo overwegend belang was, maar om de bijzondere beteekenis van dit bijna ongemeten land voor de toekomstige ontwikkeling van het godsdienstige leven in geheel Amerika. Uit het dusver besproken deel van Amerika bleek overduidelijk, op welken principieele tegenstelling men in het godsdienstige leven van Amerika afstuit. Vreemd is die godsdienstige gedeelheid in Amerika op zichzelf niet. Men vindt toch gelijke gedeelheid in Azië tusschen China en Japan eenzijdig, en anderzijds tusschen de Turken, Indiërs en Perzen. Ook in Europa faalt het aan godsdienstige eenstemmigheid op alle manier. De Protestanten, de Roomsche Katholieken, en de Slaven betraden elk hun eigen weg. In Amerika echter doet zich het internationale verschil op veel scherper afgekante wijze voor. Zuid-Amerika met Midden-Amerika vertoonen een Kerkelijk leven, dat van meet af zijn eigen weg ging, en nog op geen enkele wijze merken liet, dat het op vereniging en saambinding met de Vereenigde Staten of met Canada bedacht was. Nu is Canada noch onder het régime van de Vereenigde Staten, noch onder dat van Zuid- en Midden-Amerika te rangschikken. Wel vroemelijk. Steeds toch is men er in Canada op bedacht geweest, de gerechtigde vormen van de Vereenigde Staten zooveel het ging na te bootsen, en te Londen bestreed men dit streven nimmer. Van meet af doorzag men te Londen het gevaar waaraan men in Canada blootstond, zoodra de vrijere en meer ongedwongene staatkundige vormen van de Vereenigde Staten in Canada navolging zouden vinden. Voorzichtigheids-halve schikte men zich daarom in wat voor verschikking vatbaar was, en deed al wat denkbaar was, om binnenstaatschen strijd en wedijver af te snijden. Canada was oorspronkelijk op vrij breede schaal door de Fransen in bezit genomen en ten deele bevolkt. Deze Franche volksverhuizers stonden er van meet af ten zeerste op, om hun Roomsche-Katholieke godsdienst met onverkort en ongeschonden recht in hun oorspronkelijke koloniën stand te doen houden. De Roomsche Religie gevoelde zich in Canada steeds ten deele bedreigd. De oorspronkelijke volksplanters in het Midden en Noorden van Amerika waren voor een oogenblik uit Nederland overgekomen, maar later toch bijna uitsluitend van Engelse, Schotsche en Iersche herkomst geweest. De Fransen waren in Canada derhalve als een geheel vreemd element, tengevolge van den oorlog, er tusschen ingeschoven. Toen ze nu in dien oorlog een schitterende overwinning hadden behaald, stelden ze er prijs op, in grooten getale naar deze noorderstreek in Amerika te verhuizen en van Montreal en Quebec uit de bezetting van deze geheele streek te ondernemen. Die toegif was hun toen gelukt, en zoo gelukt, dat zich schier uitsluitend een Roomsche Franche groep hier neerzette. Dat hebben ook wij in Paramaribo, en eerst zelfs in Nieuw Amsterdam, gewaagd. Wat de Fransen hier ondernamen was, zij 't ook in geheel anderen trant, de stichting in het hoge Noorden van Amerika van een bloeiende nederzetting, en zulks niet alleen gelijk dit ons in Suriname gelukte, zoolang de slavernij dienst kon doen, maar ook in volstrekt nationale zin. De verhuizing naar dit noorderdeel van Amerika was voor Frankrijk een niet enkel Kerkelijke, maar meer nog in volstrekten zin een politieke onderneming. Zoolks Cromwell het in Ulster ondernam, en zoo krachtigdaar ondernam, dat 't hem gelukte, zoo waagden de Bourbons het in Quebec en Montreal. Men was er te Parijs op uit, om aan het Engelse prestige in het noorderdeel van Amerika een gevoelige knaak toe te brengen, en al was het hierbij nu ongetwijfeld meer om het politieke dan om 't Kerkelijke succes te doen, het Kerkelijke succes kon en moest toch als middel dienst doen, om er den Fransen, en hierna de Roomschen invloed duurzaam te vestigen, en zoo te vestigen, dat men in het bestuur van den geheelen staat mee kon spreken. Die Franche-Roomsche bezetting van een deel van deze noorderstreek in Noord-Amerika is dan ook

Kerkelijk en politiek met zulk een volharding en zulk een kracht doorgezet, dat thans in de 20e eeuw de beteekenis van dit noeste ondernemen nog in niets verflauwde; en een schier ongekend succes werd, dat Engeland steeds bewoog, deze Franche-Roomsche Kolonie op alle manier te ontzien. De laatste officiële opgave stelde vast, dat nog in 1901 niet minder dan 31 procent der geheele bevolking naar afstamming en oorsprong van Franche herkomst waren, een cijfer waardoor de Fransen het zelfs numeriek nog altijd van de Engelschen wonnen, althans indien men de Engelschen van de Schotten en Ieren onderscheidt. Op zich zelf beschikken de Ieren over 18.5 en de Schotten over 15 procent. Duitschers waren er slechts 6%, waar dan nog 6% negers en 1½ half-negers bijkwamen. Neemt men nu geheel Groot-Brittanje, dan beschikt dit alzo over de besliste meerderheid, maar de Franche Roomsche-Katholieke kolonie mag toch geen oogenblik uit het oog worden verloren. De Gouverneur-Generaal heeft zijn residentie te Ottawa. Zijn bewind oefent hij uit door een bijna geheel parlementaire constitutie en Engeland gaf hier blijkbaar den toon aan. En zoover zelfs liet men het zelfstandigheids-ideaal hier voortschrijden, dat Canada thans over een eigen leger en over een eigen vloot beschikt. Was er nu in den loop der historie sprake van geweest, dat deze reusachtige Engelse bezitting de sterk sprekende verscheidenheid op godsdienstig en kerkelijk gebied allengs tot eenheid herleiden zou, zoo waren hier beter dan ergens elders de gegevens aanwezig geweest, om zulk een proces te laten intreden en te doen doorgaan. Niets anders toch ware hiervoor noodig geweest, dan dat de transformatie, die in de 17e eeuw in Groot-Brittanje tot stand kwam, ook hier ware doorgezet, en dat men hieraan had toegevoegd, dat ten eerste een Kerkelijk regime, gelijk ook in Scandinavië, vasten voet verkreeg, dat de Gemeene Gratie toepassing vond, en dat de bezidding der kerkelijke dienaren een volstrekt priva-karakter erlangde. Zoo zou men nog niet anders hebben gedaan, dan de winst die in de Vereenigde Staten van Protestantische zijde behaald is, ook hier toepassen.

Juist hiervan is intusschen niets hoegenaamd gekomen. Tegenover de 41.4 Roomschen, staan zelfs nu nog slechts 16 pCt. Presbyterianen, 13 pCt. Anglicanen, 17 pCt. Methodisten, 6 pCt. Baptisten, en voorts nog, echt Amerikaansch, een dertigtal uiterst kleine secten, wier cijfers ter nauwernood mee rekenen. Blijkt nu van achteren, dat deze sterk golvende Kerkelijke beweging toch in de grondverhoudingen ter nauwernood een merkbaar wijziging heeft aangebracht, zoo kan de conclusie moeilijk een andere wezen, dan dat van een radicale omzetting van het Kerkelijk leven ook in Canada geen sprake is geweest. Het blijft er nog alles op de aloude grondvormen drijven, en de verdeelheid neemt er gestadig toe, dan dat ze haar einde naderen zou. Dit nader voor de geïsoleerde districten van Canada aan te toonen, loopt de moeite niet. Nu toch duidelijk bleek, hoe men ook in Canada, wel verre van een rijkere ontlooiing van het Kerkelijk leven te bevorderen, veeleer nog vaster in de oude banden beklemd geraakte, is hierna de uitgangspunt, dat een rustig van eeuw in eeuw voortkruipend proces hier geen volleiding brengen kan. Staat 't alzo voor ons vast dat de Volleiding naderende is. We zeggen niet op staanden voet ook aanstonds. Immers ook naar luid Johannes Openbaring kan het proces dat het einde naderbij brengt, een duur van betekenissen erlangen. Maar zoo dan toch, dat het proces de steeds rijpende ontwikkeling voleinden zal. En indien aldus almeer de ontbinding nadert, dan moet hieruit voor ons onverwilt vastklemming volgen aan de machtige finale: »Ziet, ik ben met u lieden al de dagen tot de Volleiding der wereld.«

Uiteraard mag bij elke beschouwing van de wederkomst des Heeren ten gerichte nimmer uit het oog worden verloren, dat de oorspronkelijke voorstelling die ons in de Heilige Openbaring gegeven wordt, van meet af neigde naar een met spoed haasten, zou men soms zeggen, van den jongsten dag. De gemeene voorstelling die ge in zake het einde onder de geleerden en de geloovigen aantref, stemt, wat den grondtoon betreft, niet dan zeer zelden met deze Schriftuurlijke voorstelling overeen, iets wat volstrekt niet alleen van de voorstelling der Apostelen geldt, maar even beslist terugslaat op hetgeen de Christus zelf ons in zijn redevoering

gen over het einde dat te komen stond, vaak ten beste gaf. Ongetwijfeld protesteerde de Christus in een gewichtige redevoering, te vinden in Matth. XXIV, ten ernstigste tegen de voorstelling, alsof onverwilt de worsteling ten einde zou loopen, en de beslissing voor eeuwig onmiddellijk zou ingaan. Veeleer is 't een gansch andere profetie die vaak van den Christus uitging. In geheel de wereld zou zijn Evangelie gepredikt worden, en zulks wel tot een getuigenis voor alle volkeren. Ontdank kan zelfs niet, dat de Christus anderszins een voorstelling gaf van wat te komen stond, die ver over vele geslachten heen reikte. Maar toch zij nimmer vergeten, dat de Christus er even beslist bijvoegde: »Voorwaar zeg ik u, dit geslacht zal geen zins voorbijgaan, totdat alle deze dingen zullen geschied zijn.« Hier zweeft derhalve over den duur van den in te wachten tijd gewisselijk onzekerheid, maar van meet af wordt hier toch het einde dat te komen staat, met het geslacht dat toen den dood nog moest tegengaan, in verband gezet. En zulks wel, liet hier van nabij op, niet in vagen, algemeen zin, maar zoo sterk verbijzonderd, dat de Heere sluit met de zeer omstandige en verbijzonderende uitspraak: »Alsdan zullen er twee op den akker zijn, de één zal aangenomen en de ander zal verlaten worden. Daar zullen twee vrouwen malen in den molen; de één zal aangenomen en de andere zal verlaten worden. Waakt dan, want gij weet niet in welke ure uw Heere komen zal.« Klaarlijk komt hier uit, hoe eenzijdig door den Heere gewezen wordt op een rijk ontlooiende geschiedenis, die na zijn Hemelvaart zal volgen, alsdan lange tijden zal voortduren en allengs de geheele wereld in alle lengte en breedte zal omvatten. Doch hoe duidelijk de Christus hier ook waarschuwde, en men kan zonder overdrijving zeggen, een verscheid van allicht meer dan een eeuw ontloot, toch is er geen sprake van, dat de Heere daarom een verscheid van eendelozen duur zou ontsloten hebben. Dit geschiedt nergens in de Schrift. Ook niet in de Openbaring van Johannes, en in elk geval, hoe diep het woord van den Christus, of later van zijn Apostelen, ook op de te wachten toekomst ingaat, toch omsluit de Christus steeds zijn geheele voorstelling met een geestelijken band, die ten slotte alles weer terugbrengt op de zaligheid of de verwerping van de enkele personen. Breed meet de Christus den kring van wat te komen staat uit, maar steeds blijft toch zijn drang aanhouden om op het finale einde aan te dringen, en de geloovigen terug te roepen naar den oordeelsdag, die ook over hun eeuwige toekomst beslissen zal.

Ge moogt daarom wat te wachten staat, nimmer naar een toekomst zonder grens of maat verschuiven. Veeleer omgekeerd moet geheel de geloofsvoorstelling u steeds naar het alzijdig denken teruglokken, ja terugtrekken naar die alles beheerschende eindbeslissing, die geloovigen en ongelooovigen voor nu en voor eeuwig scheiden en uiteenwerpen zal. Zoo stuit men schier allerwege op deze tegenstelling, dat onder de onzuivere theologen de zucht steeds is en blijft heerschen om het straks naderend einde te verschuiven, zoo 't kan naar schier eendeloze toekomst. Men is er bijna zeker van, dat wel niet de eenvoudige geloovigen, maar dan toch ook enkele zich orthodox noemende geleerden, liefst het einde in een verre toekomst wachten. Ze geven ook nu wel toe, dat de geschiedenis der wereld en de geschiedenis van Christus Kerk op een eendelike ontbinding en oplossing blijft aansturen, maar liefst verschuiven ze de ure dezer beslissing, zoover 't bij eenige mogelijkheid kan, naar al verder afgelegen toekomst. En juist hierover nu mag niet alleen heengeloopt. Het moet niet alleen voor ons vast staan, maar veel meer nog ons uitlokkend toespreken, dat het einde niet alleen nadert, maar met merkbaaren spoed naderende is, en dat de Christus reeds van verre staat, om ons met alle geloovigen onder zijn heerlijke hoede op te nemen. In de officiële, wetenschappelijke kringen mijdt men schier allereen de al te spoedige nadering van de eindglorie, die dan tevens de eindcatastrophe voor de afvallige wereld met zich zal brengen. Men gelooft en belijdt wel, dat de eindcatastrophe komen moet en zal, alleen maar men rekt den nog vrijgelaten tijd, men stelt uit, wat ook maar eenigszins voor verschuiving naar verdere toekomst vatbaar is, en aan de twee vrouwen op den akker, waarvan de één ten leven ingaat, en de andere omkomt, wordt niet meer gedacht. Zonder overdrijving mag daarom gezegd, dat een ieder die thans met het oog op de ontzettende tijden, die we doorleven, weer naar »de vrouwen op den akker« verwijst, aan de profetie der Schrift nader

komt, dan wie heil zoekt, en blijft zoeken, in een verschuiving zonder eind van het einde.

In verband hiermede zij nog op een tweede historisch verschijnsel de aandacht gevestigd, dat in de woeling van het heden sterk mee spreekt; we bedoelen op het sterk sprekend verschil tusschen hetgeen in de geloovige Kerken omging ten eerste tijdens de wreede heerschappij van Rome's keizers, ten tweede tijdens de Reformatie, gelijk deze door Luther en Calvijn slaagde, en ten derde thans. Onder de vervolging der Romeinsche en ten deele van de Byzantijnsche keizers stonden de Kerken met bezielen moed, en met geestelijke overmacht tegen de ongeveerd machtige keizers over. Resultaat hiervan was het schitterende Martelaarschap, dat niet de Romeinsche of Byzantijnsche Keizers, maar juist omgekeerd de belijders van den Christus in eere bracht, en hen de toekomst deed winnen. Bijna ditzelfde nu geldt van den strijd der Calvinisten en Lutheranen in de dagen der Reformatie. De Doopsgezinden gaven toen aan het eind ook hunnerzijds een Martelaarschap uit, en al kan niet gezegd dat de toenmalige vervolgingen van de Spanjaarden even bitter toegenieten als die der Roomsche en Byzantijnsche keizers in die boze dagen, toch stond 't ook toen tusschen een zich wonderbaar maintainierend geloof en de woedende bloedzoekende Inquisitie. Juist hiervan echter is thans geen spoor meer te ontdekken. Het staat nu niet als in de dagen der Reformatie tusschen twee Kerkgroepen, de één van Roomsche en de andere van Protestantische herkomst, maar van allen kant komt thans de antithese uit, dat de onheilge wereld zich als één ongebroken kracht, tegen alle Kerk, van wat oorsprong ook, keert, en dat de Kerken de geestelijke macht blijken te missen, om zich door geestelijke aansluiting hier tegenover te wapenen. Noch in Europa, noch in Amerika waakt er een wakkere geest op, om het Kerkelijk leven te verjongen en te vernieuwen, maar in beide werelddelen houdt men streng vast aan de aloude onderlinge krakeelen en jaloeziescheden, en althans in Europa wordt er zelfs niet aan gedacht om de aloude krankheden, die uit den Reformatietijd dagteekenen, dan nu eindelijk toch te boven te komen. En al geeft men op zichzelf toe, dat regeneratie zich zoowel in Europa als in Amerika ten slotte zeer wel denken liet, tot dusver ontbreekt nog elk levensteeken, dat op innerlijk herstel van geestelijke kracht wijst, en op den eenigen grooten strijd, waartegen het ten slotte zoowel in Amerika als in Europa zal zijn op te nemen, doet hopen. Iets wat te meer ernstig stemt met het oog op het Socialisme en Communisme, daar deze beiden niet rusten kunnen en niet rusten zullen, eer 't in Amerika en in Europa hun haan koning kraait, en de Kerken niet slechts aangerand, maar onder den voet geloopten zullen zijn.

Kon men er nu nog in roemen, dat de Protestantische Kerken in de Vereenigde Staten en in Canada zich met beslistheid aan haar Confessie hielden, en in volken zin konden gezegd worden de Belijdenis der 17e eeuw in haar volle strekking te doen gelden, zoo zou men hierin althans een vast uitgangspunt bezitten en behouden, vanwaar nieuwe scheppende kracht voor de toekomstige ontwikkeling van deze Kerken kon uitgaan. Doch juist hieraan hapert het. Reeds wezen we er op, wat ontwikkeling en verflauwing van de Belijdenis ingevolge de aan Darwin gegeven toeneiging, was aangebracht. In verreweg het grootste deel der Protestantische streken van Amerika, die van oudsher op onze lijn lagen, beheerscht thans Darwinistische afwijking geheel de gesteldheid der geesten. Bij kleine groepjes zijn er nog Kerken die in hun oude Belijdenis staan bleven. Warfield is hun leider en voert zijn leiding op uitstekende manier. Toch neemt dit niet weg, dat in tal van Kerken die voorheen trouw Calvinistisch waren, allengs een geheel andere geest zich van de predikers en leiders der Kerken meester maakte. Gevolg hiervan nu kon niet anders zijn, dan dat elke groep Kerken in haar eigen stroom afreed, en de Confessioneele geestelijkheid hand over hand toenam.

De financiële vrijmaking der Kerken blijft daarom niettemin de vrijheid, en door die vrijheid de zedelijke kracht, van deze Kerken in hooge mate in zelfstandigheid oefenen, en zoo haar beteekenis voor den historischen gang van het nationale Kerkelijk leven sterken. De vrijmaking van het pastorale Kerkelijk leven is Amerika's glorie, en zonder overdrijving mag gezegd, dat 't vooral aan die pastorale vrijmaking is,

dat de Protestantische Kerken haar opkomst en bloei dankten. Slechts blijft 't te betreuen, gelijk we reeds vroeger opmerkten, dat met deze vrije Kerken nog altoos te vele Kerken meegingen, die er feitelijk niet bij hoorden vrij zete weinig geestelijke veerkracht in zich droegen. Men kan zich in die vrijmaking niet genoeg verheugen, maar er moet van alle zijden tegen gewaakt, dat niet duurzaam ongelooovige elementen onder deze vrije Kerken meelopen, gelijk helaas van meet af het geval was. Schifting is en blijft daarom noodzakelijk. Doch ook al gelukt het om die schifting op zulk een voet door te zetten, dat allicht nog voor 't minst een tiende van deze Kerken zich straks afscheidt, toch zal teederder, geestelijker aanvatting van deze zoo klesche moeilijkheid onmisbaar zijn, om deze Kerken, heel 't laud door, bij het zuivere oude stempel te bewaren. Reeds nu sloop velerlei misbruik in.

Doch hoe uitnemend men ook in het keeren van zulke misbruiken slage, gelijk dit in Michigan bij de Nederlandsche Kerken terdaad gelukte, toch blijft de toekomst in hooge mate bedenkelijk. Tegenover de Roomsche-Katholieke kerken in Zuid- en Midden-Amerika, en deels ook in de Staten die men van uit Washington, beheerscht, staat men in letterlijken zin machteloos. Van een nieuw element van bezielende geestdrift, dat van de nu vrijgemaakte Kerken zou uitgaan, is schier nergens sprake. Gelijk er in de 16e en 17e eeuw een Reformatie in de Europeesche Kerken tot stand kwam, zoo ook moest thans een algemeene actie de Protestantische Kerken in Amerika aangrijpen, om ze in bezielend contact te brengen met de finale levensontplooiing die op staatkundig en economisch gebied zich alrewege begint te roeren. En juist dit ontbreekt nog ten eenenmale. Er is geen sprake van een positieve actie, die van de Protestantische Kerken van Amerika uitgaat, om een gelukkiger en geestelijk-rijker toekomst in te roepen. Niet actief maar passief van aard is, wat thans het Amerikaansche leven op godsdienstig gebied beheerscht. Een geestelijke factor, die heel 't volk zou aangrijpen en tot rijper en rijker bezieling zou kunnen opvoeren, is noch in Amerika noch in Europa waar te nemen. Er is actie te over. Zeer bedenkelijke actie zelfs. Edoch, een hoogst bedenkelijke actie die van de Socialisten en Communisten uitgaat en er op gericht is, om het Kerkelijk leven terug te dringen, het van zijn invloed op Staat en Volk te berooven, en ten slotte geheel het ontkerkende volk aan godsdienstloze zelfgenoegzaamheid prijs te geven. Het staat thans niet als in de eeuw der Reformatie. Eerst staat 't op het kerkelijke terrein vlak omgekeerd. En juist hierom is het dat de Kerken zoo jammerlijk onmachtig blijven, om den geest der volken te beheerschen. Haar invloed kromp in, haar macht werd geknakt. En het is met het oog hierop vooral, dat we niet meer aan een komende opleving van het Kerkelijk proces gelooven kunnen. De Heere zal ons niet verlaten, en ons ook door dezen strijd heen helpen. Maar bij den strijd, die komende is, zullen alle Kerken saam te staan komen tegenover de gevaarlijke Bela Kun's uit alle landen.

Dr. A. K.

„De God Israëls is God“.

En hij richtte aldaar een altaar op, en noemde het: De God Israëls is God! Genesis XXXIII: 20.

De aangrijpende uitspraak van Jacob, dat de God Israëls alleen God is, zou voor ons zelfs te vreemd zijn, om haar te bezigen. Wat Jacob hier uitsprekt onderstelt toch dat er meerdere, dat er zelfs vele goden zijn, en dat hij alom, alle die overige goden terzijde werpend, zijn heilige aanbidding op dien éénen God, op den God van Israël saamtrekt. De saamvattende gedachte toch, die aan deze aangrijpende uitspraak ten grondslag ligt, is deze, dat niet alleen Israël, doch dat alle volken van rondom een God hebben, doch dat er onder deze vele goden slechts één wezenlijke God is, en dat dit die God is, die niet onder de overige volken, maar eeniglijk in Israël wordt aanbeden. Alteminst wordt derhalve verbleemd, dat de behoefte om één god of meerdere goden te hebben, onder alle omringende volken vaste regel is. Zelfs schijnen ze in zooverre boven Israël te staan, dat terwijl Israël slechts één enkelen God aanbidt, die andere volken veelal hun offerande en aanbidding tot tal van goden doen uitgaan. Zulks wel met voorkeur, zoodat in Babel een andere god op den voorgrond treedt dan in Egypte en in Perzië een andere god dan in Indië, maar dan toch altoos zoo, dat elk godsdienstig volk bij zijn heiligdom nog tal van lager staande goden blijft vereeren, en ook aan dezen hulde en offerande brengt.

De regel voor het leven der volken was der

(U), R. E. van Arkel, Siertvema, te Gramma, te Opeinde, B. Jansen, te Zeven, F. W. H. Bramer, te seld., R. Brouwer, te emsvaart, W. Ooster-

assoren, te Huizen, die cholen aanvragen om t er de aandacht op, e aan de Onesiforus- dat men zich voor in- t de Onesiforus-Bank

ormde Kerk.

G. de Vrij Meestdag, en, H. A. Leemans, am, G. A. den Hertog, Wormgoor, te Harich, y, te Oud- en Nieuw- en in Leerbroek, P. A.

age, K. H. E. Grave- leshaar, te Utrecht. — t Ierske. — Winsum : Abbecker. Straatsma, te Ooster- am, te Amersfoort. — ten, te Zevenbergen, den Hertog, te Kethel- seveld, te Sprang.

H. KOK te Kam- en heden:

eilige recht opstand"

DOOR

van SCHELVEN

is f 1.80

5 van Schild en dschrift ter bespre- stele onderwerpen) r jaargang van nmers f 4.50 uitvoerig prospectus.

T. HOEKSTRA

eerde Prediking

JS f 2.25.

op onze tijd vooral nu de preken van n zijden, zooveel naar rum worden becriti-

voor „Onderen“ en

ar in den boekhandel at van postwiel bij de

Maatschappij J. Bzn. te BAARN.

T's Orgelhandel.

et 116, ZWOLLE,

voorraad groote keuze

Orgels.

bezoek uitnodigend.

ers :- Architect

straat 21, 's-Gravenhage.

ERPER VAN

in, Kerkgebouwen,

Villa's, Water-

riekgebouwen enz.

in deze uitvoerde

ter beschikking

OER

t 43-49

NG No. 23164.

GROS

rdijnen,

leaux,

leeden,

enz. enz.

zoek loonend.

ten.

neert U op het

Ischrift

wijs.

tionaal Schoolonderwijs

ONKMAN.

WIJLEN.

f 2.50 per jaargang.

JAARD, Amsterdam.

„DE EERSTELING“

renden prijs de Rijks- de timmerwerken;